

Asia: Nassakan tuulivoimahanke, ympäristövaikutusten arviointiohjelma, Ranua, Simo, Rovaniemi (LAPELY/6044/2024)

Lapin ELY-keskus
kirjaamo.lappi@ely-keskus.fi

Lausunto

1 Johdanto

Metsähallitus suunnittelee Ranuan kuntaan Nassakan alueelle 38 voimalan tuulivoimahanketta. Hankealueen pinta-ala on n. 5 900 ha ja suunniteltujen voimaloiden kokonaiskorkeus on 320 m. Sähkönsiirron osalta tarkastellaan 400 kV:n voimajohtoa joko Fingridin Pirttikosken sähköasemalle tai Saunakummun tulevalle sähköasemalle. Lisäksi alueelle tarkastellaan mahdollisesti sähkön akkuvarastointia.

2 Lausunto

Pyydettyä lausuntonaan Luonnonvarakeskus esittää seuraavan.

Lausunnossaan Luke keskittyy Metsästyslaissa (28.6.1993/615) 5 § (13.7.2018/555) lueteltuihin riistalajeihin ja poronhoitoon.

Hankealueelle suunnitellaan tehtävän mm. lintujen muutonseurannat, metsäkanalintujen soidinkartoitukset, pesimälinnustoselvitys ja saukkoselvitys.

Luke huomauttaa, että pyrittäessä kartoittamaan hankealueen eläinlajistoa tulisi kaikki havaitut lajit ja jäljet huomioida alueen lajistona, ei pelkästään laskentalinjan ylittävät jäljet. Suurpetojen osalta tehdyt lumijälkiseurannat eivät toteutetussa mittakaavassa todennäköisesti kerro alueen merkityksestä näille lajeille ja ko. lajien lisääntymis- ja levähdyspaikoista.

Linnustokartoitusten osalta Luke huomauttaa, että kanalinnuilla on voimakkaat vuosien väliset vaihtelut kannansuuruudessa, joten laskentojen toteuttaminen vain yhtenä vuonna saattaa antaa väärän kuvan alueen merkityksestä lisääntymisympäristönä (etenkin, jos kannat ovat alhaiset). Yhden vuoden aineisto on altis satunnaisvaihtelulle. Tällöin tulosten tulokinnassa ja johtopäätöksissä on syytä olla varovainen.

On tärkeää huomioida läheiset Natura-alueet riistalajien elinympäristönä, ja sitä myötä tulee kiinnittää huomiota riittäviin etäisyyksiin. Selostusvaiheessa tulee kiinnittää huomiota erityisesti ympärillä sijaitsevien tuulivoimahankkeiden ja tulevien tuulivoimasuunnitelmien yhteisvaikutuksiin laajemmassa mittakaavassa. Lisäksi on tärkeää keskittyä ekologisten yhteyksien säilyttämiseen. Luke huomauttaa myös, että osalla lajeista mahdollinen vaikutusalue (yhteisvaikutukset) saattaa olla hyvin laaja.

Pintavesistöjen kannalta on olennaista suunnitella hankkeen työt ja rakenteet niin, että vältetään kaikkea kiintoainekuormitusta alueen uomiin. Yhteisvaikutuksia tarkastellessa tulee huomioida, että jokivesistössä vesistöön päätyvä kuormitus vaikuttaa veden laatuun kuormituspisteestä alavirtaan päin koko joen matkalla, toki laimentuen virtaaman kasvaessa.

Vaikutukset poronhoitoon

Poronhoidollisesti Nassakan tuulivoimalahankealue sijoittuu Kuukkaan paliskunnan alueelle ja sähkönsiirron osalta myös Isosydänmaan tai Niemelän ja Vanttauksen paliskuntien alueelle. YVA-ohjelmassa paliskunnat ja poronhoidon rakenteet hankealueella on kuvattu pääpiirteittäin.

Paliskuntien paikkatietoaineistojen (liiteri.ymparisto.fi) perusteella hankealueelle ja sen läheisyyteen sijoittuu monia Kuukkaan paliskunnan toiminnan kannalta keskeisiä alueita ja poronhoidon rakenteita. Hankealueen läpi kulkee useita porojen kierto- ja kuljetusreittejä. Hankealueella ja sen läheisyydessä on siirto- ja erotusaitoja sekä porojen kokoamisalue. Lisäksi paikkatietoaineistojen perusteella hankealue sijoittuu paliskunnan kevät-, syys- ja talvilaidunalueelle. Tarkkaa tutkimustietoa tuulivoiman vaikutuksista porojen käyttäytymiseen ja poronhoitoon on vielä vähän, mutta Ruotsissa tehdyt tutkimukset sekä poronhoitajien kokemukset viittaavat siihen, että erityisesti keväällä vasonta-aikaan porot saattaisivat olla erityisen herkkiä tuulivoiman aiheuttamille häiriöille.

Tuulivoimaloiden, sähkönsiirtolinjojen ja teiden lisäksi myös mahdolliset louhokset kiviaineksen ottoa varten voivat vaikuttaa haitallisesti alueen poronhoitoon. Vähintäänkin louhinta-aikana porot todennäköisesti välttävät niitä. Myös louhinta-ajan jälkeen ne pienentävät porojen käytettävissä olevia laidunresursseja ja voivat myös olla vaarallisia, erityisesti mikäli ne ovat liian jyrkkäreunaisia.

Kokonaisuudessaan alue, jolle Nassakan tuulivoima-alueita suunnitellaan, vaikuttaa erittäin merkittävältä Kuukkaan paliskunnan sekä mahdollisesti myös naapuripaliskuntien poronhoidon kannalta. Myös YVA-ohjelmassa mainitaan, että "alue on laaja erämainen alue ja merkittävimpiä alueita paliskuntien poronhoidolle".

Poronhoitoon mahdollisesti kohdistuvien vaikutusten arviointimenetelmiä YVA-ohjelmassa on kuvattu ainoastaan yleisellä tasolla. YVA-ohjelmassa kuitenkin mainitaan mm. että "arvioinnissa hyödynnetään kartta-aineistoja sekä paliskuntien kanssa käytävää vuoropuhelua". YVA-ohjelmassa todetaan myös että "vaikutusten arvioinnissa hyödynnetään erityisesti paliskuntien kokemukseen perustuvaa tietoa siitä, kuinka porot käyttävät alueita ja eri alueiden merkityksestä paliskunnan toiminnan kokonaisuuden kannalta". Myös Luke katsoo, että erityisesti paliskunnan kokemuksellisen tiedon hyödyntäminen on keskeistä, sillä tuulivoiman vaikutuksista poronhoitoon on toistaiseksi vain vähän tutkimustietoa ja eri alueilla poronhoitokäytänteet voivat poiketa toisistaan merkittävästi.

Hankealueen ja sen lähialueiden käyttö poronhoidossa voi myös muuttua, mikäli laidunten käyttö toisessa osassa paliskuntaa vaikeutuu esim. muun maankäytön, petojen tai luonnonolojen muutosten takia. Tämän vuoksi kokonaisymmärrys paliskunnan laidunalueiden käytöstä eri tilanteissa ja skenaarioissa on tärkeää. Luke näkee yhteisvaikutusten arvioinnin erittäin keskeisenä osana vaikutusten arviointia. Nassakan tuulivoima-alueen läheisyydessä on runsaasti eri luvitus-, suunnittelu-, selvitys- ja toimintavaiheissa olevia tuulivoima-alueita. Lisäksi myös muut maankäyttömuodot kaventavat poronhoidon toimintamahdollisuuksia alueella.

Yhteisvaikutukset alueen poronhoitoon nousevat mahdollisesti erittäin suuriksi, mikäli useampi paliskunnan alueelle suunniteltu tuulivoimahanke toteutuu. Lisäksi niihin liittyvät lupaprosessit kuormittavat alueen poronhoitajia entisestään.

YVA-ohjelman yleisosiossa mainitaan, että vaikutusten merkittävyyttä arvioidaan myös käyttäen IMPERIA-hankkeessa kehitettyä merkittävyyden arviointimenetelmää. Luke katsoo, että menetelmän hyvä puoli on se, että se tarjoaa tavan luokitella vaikutuksia systemaattisemmin. Tästä huolimatta arvioitsija joutuu viime kädessä itse tekemään arvion vaikutusten suuruudesta. Luke näkee, että ainakin poronhoidon osalta Imperia-menetelmän käytössä on aikaisemmissa lausuntoprosesseissa ollut myös tiettyjä puutteita, jotka Luke haluaa nostaa esille.

Tietyissä tapauksissa Imperia-menetelmän pohjalta on arvioitu, että mitä suurempi paliskunta on, sitä pienempi on muutoksen suuruusluokka. Samoin hyvässä kunnossa olevat laitumet on joissain tapauksissa nähty paliskunnan herkkyyttä pienentävinä tekijöinä. On totta, että pieni paliskunta, jossa on heikkokuntoiset laitumet, kärsii suhteellisesti enemmän samankokoisesta tuulivoima-alueesta, kuin iso paliskunta, jossa on hyväkuntoiset laitumet. Täten, kun arvioidaan, kuinka kriittinen hanke (tai kaikki suunnitellut hankkeen yhteensä) on poronhoidon jatkuvuudelle koko paliskunnan tasolla, voi esitetty tarkastelutapa olla perusteltu.

Toisaalta esim. poronhoidon bioekonomisen mallin tulokset (Pekkarinen ym. 2015, Ecological Modelling 312, s. 256–271: Taulukko 3) osoittavat, että hyväkuntoiset laitumet voivat olla monin kerroin arvokkaammat poronhoidolle kuin heikkokuntoiset. Täten tuulivoimarakentamisen aiheuttama absoluuttinen taloudellinen haitta voi olla selvästi suurempi paliskunnalle, jolla on hyvät laitumet, kuin paliskunnalle, jonka laitumet ovat huonossa kunnossa, vaikka suhteellinen haitta olisikin pienempi. Se kuinka ison suhteellisen tai absoluuttisen haitan maankäyttöhanke tuottaa paliskunnalle onkin aina tapauskohtaista, eikä sitä voi suoraan johtaa paliskunnan maapinta-alasta, hankealueen suhteellisesta osuudesta paliskunnan laidunalasta tai paliskunnan laidunten kunnosta.

Luke näkee, että Imperia-menetelmää mukailevan paliskuntatasoisen tarkastelun ohella on tärkeää tarkastella myös hankealuetta ja sen välitöntä lähiympäristöä itsessään, sillä porotalouden kokema haitta ei välttämättä pienene, vaikka paliskunnan hallinnollisen alueen pinta-ala kasvaa. Paliskunnat jakautuvatkin usein sisäisesti eri työporukoihin, tokkakuntiin, siidoihin, yms. Luke näkee, että paliskunnan kokoon suhteutettujen haittojen ohella on hyvä pyrkiä arvioimaan myös paliskunnan kokemaa absoluuttista haittaa (esim. taloudellista haittaa) sekä paliskunnan eri alueisiin (tai esim. työporukoihin) kohdistuvaa haittaa. Tähän ei kuitenkaan tällä hetkellä ole olemassa menetelmää, eikä arvioiden pohjaksi ole saatavilla yksiselitteisiä tutkimustuloksia, joten arvioi jää luultavasti vain suuntaa antavaksi. Imperia-menetelmään mahdollisesti liittyvistä puutteista huolimatta, Luke näkee, että sen käyttäminen on perusteltua ja että se täydentää, mutta ei korvaa, muita arviointimenetelmiä.

Kokonaisuudessaan YVA-ohjelmasta ei Luken näkemyksen mukaan pysty täysin arvioimaan, miten ja millä tarkkuudella vaikutusten arviointi tullaan poronhoidon osalta tekemään, vaan YVA-selostuksen toteutus jää hieman epäselväksi.

YVA-ohjelmassa on kuitenkin mainittu keskeiset asiat, joihin vaikutusten arvioinnissa tulisi ja tullaan kiinnittämään huomiota. Näitä ovat mm. kokonaisvaikutusten arviointi, paliskuntien kanssa käytävän vuoropuhelun korostuminen sekä haittojen estämiseen, lieventämiseen ja kompensaatioon tähtäävien keinojen selvittäminen yhteistyössä paliskuntien kanssa. Näiden lisäksi Luke korostaa, että on keskeistä huomata, että tuulipuistohankkeen vaikutukset voivat kohdistua paliskunnan eri osiin ja osakkaisiin eri tavoin, ja täten arvioinnissa on huomioitava vaikutukset paitsi koko paliskuntaan myös sen eri alueisiin, osakkaisiin ja ryhmiin sekä mahdollisesti myös naapuripaliskuntiin. Tällöin myös yhteisvaikutusten arviointi on keskeistä, sillä eri alueiden merkitykset poronhoidolle saattavat muuttua tulevaisuudessa. Lisäksi Luke painottaa, että vaikutusten arvioinnissa tulee keskittyä laaja-alaisesti poronhoidon kannalta keskeisiin tekijöihin ja käydä tiivistä vuoropuhelua paliskunnan kanssa koko prosessin ajan. Paliskunnille tulisi myös varata riittävästi aikaa vastata tietopyyntöihin, toimittaa tiedot hankkeen etenemisestä ja muutoksista mahdollisimman nopeasti sekä pyrkiä järjestämään tapaamiset niin, että ne haittaavat varsinaista poronhoitotyötä mahdollisimman vähän.

3 Lausunnon tiivistelmä

On tärkeää huomioida läheiset Natura-alueet riistalajien elinympäristönä ja sitä myötä tulee kiinnittää huomiota riittäviin etäisyyksiin. Selostusvaiheessa tulee kiinnittää huomiota erityisesti ympärillä sijaitsevien tuulivoimahankkeiden ja tulevien tuulivoimasuunnitelmien yhteisvaikutuksiin laajemmassa mittakaavassa. Lisäksi on tärkeää keskittyä ekologisten yhteyksien säilyttämiseen. Luke huomauttaa myös, että osalla lajeista mahdollinen vaikutusalue (yhteisvaikutukset) saattaa olla hyvin laaja. Pintavesistöjen kannalta on olennaista suunnitella hankkeen työt ja rakenteet niin, että vältetään kaikkea kiintoainekuormitusta alueen uomiin. Yhteisvaikutuksia tarkastellessa tulee huomioida, että jokivesistössä vesistöön päätyvä kuormitus vaikuttaa veden laatuun kuormituspisteestä alavirtaan päin koko joen matkalla, toki laimentuen virtaaman kasvaessa.

YVA-ohjelmasta ei Luken näkemyksen mukaan pysty täysin arvioimaan, miten vaikutusten arviointi poronhoitoon YVA-selostuksessa käytännössä toteutettaisiin. YVA-ohjelmassa on kuitenkin mainittu keskeiset asiat, joihin arvioinnissa tullaan kiinnittämään huomiota. Näitä ovat mm. kokonaisvaikutusten arviointi, paliskuntien kanssa käytävän vuoropuhelun korostuminen sekä haittojen estämiseen, lieventämiseen ja kompensaatioon tähtäävien keinojen selvittäminen yhteistyössä paliskuntien kanssa. Näiden lisäksi Luke korostaa, että tuulipuistohankkeen vaikutukset voivat kohdistua paliskunnan eri osiin ja osakkaisiin eri tavoin, ja täten arvioinnissa on huomioitava vaikutukset paitsi koko paliskuntaan myös sen eri alueisiin, osakkaisiin ja ryhmiin. Tällöin myös yhteisvaikutusten arviointi on keskeistä, sillä eri alueiden merkitykset poronhoidolle saattavat muuttua tulevaisuudessa. Lisäksi Luke painottaa, että vaikutusten arvioinnissa tulee keskittyä laaja-alaisesti poronhoidon kannalta keskeisiin tekijöihin ja käydä tiivistä vuoropuhelua paliskunnan kanssa koko prosessin ajan. Myös haittojen lieventämisen ja korvaamiseen mahdollisuuksista tulee aktiivisesti neuvotella alueen poronhoitajien kanssa sekä huomioida mahdolliset yhteisvaikutukset muiden hankkeiden kanssa. Lisäksi arviointiprosessi itsessään tulisi järjestää niin, että paliskuntien vaikutusmahdollisuudet ovat hyvät, mutta prosessin aiheuttama haitta varsinaiselle poronhoitotyölle olisi mahdollisimman pieni (esim. aikainen ja

sujuva tiedonkulku, joustavat ajat tapaamisille ja tietopyynnöille).

Nina Peuhkuri

Kehittämispäällikkö, johtava tutkija

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 27.06.2025 klo 09:02:57.

Lausunnon valmistelija(t):

Saara Kattainen

Antti Pekkarinen

Liitteet:

Tiedoksi: